

Н. Шебек,
кандидат архітектури, доцент кафедри
дизайну архітектурного середовища Київського
національного університету будівництва і архітектури

СОЦІАЛЬНО І КУЛЬТУРНО ОРІЄНТОВАНА СТРАТЕГІЯ ГАРМОНІЧНОГО РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Відомі стратегії гармонічного розвитку архітектурного середовища умовно можна співвіднести з ансамблевим і комплексним підходами. Ансамблевий підхід визнає пріоритет формально-композиційної єдності розташованих поряд елементів штучного доквілля. Він надає перевагу естетичним мотивам організації штучного доквілля і зосереджується переважно на “зовнішніх” проявах його гармонічного розвитку. Комплексний підхід орієнтується на утилітарно-прагматичні причини формування середовищних з’єднань. Він приділяє більшу увагу “внутрішнім” процесам їх гармонічного розвитку. Ансамблевий і комплексний підходи ґрунтуються на альтернативних уявленнях про формування і гармонічний розвиток штучного доквілля. Крім того, в їх межах відсутні механізми урахування соціальних і культурних аспектів формування і гармонічного розвитку штучного доквілля.

Ці обставини зумовлюють необхідність розробки інших стратегій гармонічного розвитку архітектурного середовища. Одна з них може бути пов’язана із запровадженням соціально і культурно орієнтованого підходу до розгляду процесів формування і гармонічного розвитку штучного доквілля. Новий підхід передбачає необхідність урахування типологічних властивостей середовищних утворень, типових особливостей суб’єктів середовищної діяльності, а також критеріїв досконалості архітектурного середовища, які мають пріоритетну цінність для відповідних категорій споживачів.

Зазначені вимоги можуть бути виконані шляхом послідовного дотримання принципів типологізації архітектурного середовища (принципи багаторівневості, соціоорієнтованості, усвідомленості та інтегрованості), типологізації суб’єктів середовищної діяльності (принципи обмеженої різноманітності, розподілу ролей, розгалуження пріоритетів і кооперації окремих типів осіб, що вступають у взаємодію з різними ти-

© Н. Шебек, 2013

пами штучного довкілля) і гармонічності середовищних утворень (принципи додатковості, толерантності, відповідності і зв'язності).

Відповідно до принципів типологізації суб'єктів середовищної діяльності всіх споживачів штучного довкілля можна розділити на шістнадцять соціальних груп, пов'язаних між собою різними видами стосунків. Представники груп об'єднуються у діади і квадри, в межах яких соціокультурні взаємодії виявляються найбільш ефективними і приємними. Згідно з принципами типологізації архітектурного середовища усі різновиди штучного довкілля також можуть бути розділені на шістнадцять категорій, між якими існують залежності, подібні до відносин між представниками соціальних груп. Принципи гармонічності середовищних утворень встановлюють взаємозв'язки між типами штучного довкілля і типами осіб, для яких воно призначене, визначають критерії досконалості окремих типів архітектурного середовища та описують залежності, що їх пов'язують.

Названі принципи визначають умови досягнення окремими середовищними утвореннями гармонічних станів на окремих стадіях їх формування. На основі них можуть бути сформульовані обмеження структурно-логічної моделі гармонічного розвитку архітектурного середовища, яка здатна відобразити механізми поєднання різних типів середовищних утворень у середовищні системи та описати засадничі положення їх закономірних перетворень.

Перше обмеження стосується повноти урахування різних типів штучного довкілля. Згідно з ним модель гармонічного розвитку архітектурного середовища має розкривати особливості взаємодії саме шістнадцяти типів середовищних утворень. Друге обмеження полягає у парності середовищних утворень. Воно пов'язане з поєднанням членів соціуму в діади – найменші соціальні групи, члени яких доповнюють один одного, що обумовлює необхідність формування архітектурного середовища, у якому би кожний з членів діади відчував максимальний комфорт.

Третє обмеження визначає чотиричасну будову середовищних систем. Воно ґрунтується на вимозі створення матеріальних умов для найбільш ефективних соціокультурних взаємодій між членами квадранта, у які об'єднуються взаємопов'язані між собою діади. Таким чином, створюються передумови для об'єднання шістнадцяти типів середовищних утворень у чотири типи середовищних систем – α , β , γ , δ , кожна з яких відповідає ціннісним пріоритетам певної соціонічної квадри [1, 2].

Нарешті, четверте обмеження встановлює закономірне зміщення вектора розвитку кожної середовищної системи відносно інших. Воно враховує основні положення відомого з соціоніки закону змінюванос-

ті квадранти [1, 2]. Згідно з цим обмеженням у кожному суспільстві в кожну історичну епоху має підвищуватися інтенсивність розвитку середовищних систем того типу, який відповідає ціннісним пріоритетам представників активної квадри. При цьому, вид середовищної системи зумовлює типологічний рівень середовищного утворення, яке буде визначати характер її розвитку.

Таким чином, структурно-логічна модель гармонічного розвитку архітектурного середовища, з одного боку, фіксує правила побудови чотирьох різновидів середовищних систем і визначає послідовність формування кожного типу середовищного утворення в межах кожної окремої системи. З іншого боку, вона виявляє характер взаємовідношень між різними середовищними системами, визначає послідовність їх утворення і особливості просторових з'єднань з іншими середовищними угрупованнями.

Відповідно до викладених обмежень в завершеній середовищній системі поєднуються по одному з морфологічних, феноменологічних, семантичних чи праксеологічних типів середовищних утворень, які групуються в дві пари, що доповнюють одна одну. Одну пару утворюють ті типи архітектурного середовища, які “програмують” і “координують” її гармонічний розвиток, а другу – ті, що “реалізують” програму і “накопичують” потенціал для подальших перетворень.

Середовищні системи відрізняються між собою характером внутрішньої структурної організації. В середовищних системах типу α і γ між собою поєднуються середовищні утворення, що належать до одних типологічних рівнів, а в середовищних системах типу β і δ – ті, що належать до інших. При цьому середовищні системи типу α відрізняються від середовищних систем типу γ послідовністю з'єднань середовищних утворень. Аналогічна відмінність спостерігається в будові систем типу β і δ . Споріднені способи організації і протилежні мотиви утворення зазначених пар систем відображають спільні і відмінні риси у сприйнятті дійсності представниками відповідних соціонічних квадрантів. Ці особливості мають бути враховані при формуванні нових і реорганізації існуючих середовищних систем відповідних типів. Збільшення інтенсивності розвитку середовищних систем визначається послідовністю літер грецького алфавіту (α , β , γ , δ), які використані в їх назвах. Така черговість їх формування чи реорганізації відповідає ритмам соціокультурної активності суспільства.

Що стосується просторової організації архітектурного середовища на урбанізованих територіях, слід зазначити, що найменшим середовищним угрупованням є поєднання двох типів середовищних утворень, які

доповнюють одне одного. Проте таке з'єднання не можна віднести до середовищних систем, адже найпростіша завершена середовищна система повинна включати щонайменше дві взаємопов'язані пари середовищних утворень. Гармонічна середовищна система може включати і більшу кількість середовищних утворень, але всі вони мають належати лише до тих чотирьох типів штучного довкілля, які визначені в моделі.

В середовищні системи можуть поєднуватися лише середовищні утворення, що належать до одного ієрархічного рівня. При цьому елементами середовищної системи можуть бути середовищні підсистеми того самого типу, які складаються з середовищних утворень нижчих рангів. Таким чином, при організації архітектурного середовища проявляє себе принцип фрактальності, загальний для багатьох природних і рукотворних об'єктів.

Архітектурне середовище будь-якого поселення чи його окремої частини повинно складатися з середовищних систем різних типів, приблизно рівної ємності, що відповідає більш-менш однакової кількості людей, які утворюють кожну соціонічну квадру. Між середовищними системами мають знаходитися розриви ("границі" за К. Лінчем [3]) природного або штучного походження. Їх включення в міську тканину виявляється необхідним для ненасильницького регулювання характеру взаємодій між мешканцями.

Описана структурно-логічна імітаційна модель гармонічного розвитку архітектурного середовища може бути використана для діагностики міри завершеності та оцінки ступеня досконалості існуючих фрагментів штучного довкілля різної величини і складності. Вона дозволить виявити існуючі недоречності в організації архітектурного середовища та наявні ресурси для їх корегування. За її допомогою можна обирати ті проектні рішення, які найбільшою мірою відповідатимуть соціокультурним тенденціям розвитку кожного окремого фрагмента штучного довкілля. Її застосування також сприятиме уточненню прогнозів майбутніх змін, яких зазнає оточення після проведення тих чи інших реконструктивних заходів.

Теоретична цінність запропонованої моделі пов'язана з її здатністю пояснити деякі до цих пір не зовсім зрозумілі аспекти формування штучного довкілля. Зокрема, з'ясувати причини утворення і сталого розвитку фрагментів архітектурного середовища, елементи яких не пов'язані між собою ні композиційними, ні функціональними зв'язками; визначити причини знищення відчуття цілісності оточення при імплантації в нього потрібного і красивого, але чужорідного об'єкта; вказати на причини

надзвичайного відчутного прирощення якості штучного довкілля після привнесення в нього начебто незначного, але доречного компонента.

Засадничі положення застосування розробленої моделі в науково-дослідній і проектно-прогнозній діяльності допомагають розкрити принципи гармонічного розвитку архітектурного середовища. Принцип подібності обумовлює періодичне відтворення усталених форм гармонічного розвитку штучного довкілля і підтримання традиційних способів соціокультурних взаємодій суб'єктів середовищної діяльності. Принцип еластичності станів гармонічного розвитку характеризує коливання архітектурного середовища між однаково недосяжними станами абсолютної гармонії і дисгармонії. Принцип прогресивності напрямів гармонічного розвитку архітектурного середовища проголошує пріоритетність вибору тих способів його трансформації, що наближають штучне довкілля до досконалості. Відповідно до принципу зумовленості шляхів гармонічного розвитку архітектурного середовища характер подальшого розвитку будь якого середовищного утворення значною мірою залежить від його первинного потенціалу.

З метою верифікації запропонованої моделі було простежено особливості формування архітектурного середовища чотирьох районів європейських столиць – Мадриду, Києва, Берліна, Лісабона. В кожному міському фрагменті було виділено по чотири середовищні утворення, які в більшості випадків, відіграють роль своєрідних символів відповідних міст і навіть країн, створені або реорганізовані відомими архітекторами і, нарешті, в значній мірі відповідають різним типам середовищних систем, описаним в моделі. Еволюцію цих міських фрагментів було проаналізовано з точки зору їх відповідності особливостям будови середовищних систем певного типу і послідовності утворення їх компонентів. Увага зверталася також на особливості реалізації загальних принципів гармонічного розвитку архітектурного середовища в конкретних умовах їх динамічних перетворень.

Прикладом середовищної системи типу α може бути низка культурно-мистецьких центрів Іспанії, що простягнулася вздовж, так званої, “Алеї Мистецтв” м. Мадрида. Культурний центр CaixaForum Madrid, розташований в будівлі старої електростанції, спроєктованій архітектором Х. Карраско в 1899 р. і оновленій творчим об'єднанням “Herzog & De Meuron” у 2001–2008 рр., є зразком “евристичного” архітектурного середовища. Під час реновації була видалена основа колишньої будівлі, що дозволило в затісненій історичній частині міста сформувати відкритий громадський простір, організувати привабливу вхідну зону і ство-

рити фантастичне враження невагомості величезної споруди, яка неначе зависла у повітрі.

Навпроти CaixaForum знаходиться Королівський ботанічний сад, закладений у 1781 р. під керівництвом Ф. Сабатіні і Х. де Війянуева. Цей об'єкт пережив кілька етапів реконструкції, останній з яких завершився в 2005 р. за проектом архітектора П. Каравахала і ландшафтного дизайнера Ф. Карунчо. На території ботанічного саду створений терасований простір, що дозволило зберегти рельєф ділянки. У цьому місці спілкування з природою сформувалося середовищне утворення “корисного” типу.

Південний полюс “Алеї Мистецтв” займає Національний центр мистецтв Королеви Софії, який після реконструкції архітектора Ж. Нувеля (1999–2005 рр.) перетворився на яскравий зразок “емотивного” архітектурного середовища. Колишню будівлю музею, яка розміщала в старій міській лікарні м. Мадрида, зведеної за проектом архітектора Ф. Сабатіні у XVIII ст., та три нові споруди об'єднав яскравий “ширяючий” дах, що захищає навколишні вулиці та внутрішню площу комплексу від сонця. В інтер'єрах нових приміщень домінують яскраві кольори, криволінійні поверхні, сучасні матеріали, прогресивні технології.

На півночі “Алеї Мистецтв” розташований Національний музей Прадо, побудований за проектом архітектор Х. де Війянуева в 1785–1819 рр. У ньому домінує “канонічне” архітектурне середовище. Новий корпус музею, зведений у 2001–2007 рр. за проектом архітектора Р. Монео, витриманий у кращих традиціях модернізму. Завдяки своїй стриманості, прибудова гармонічно поєднується з основною будівлею музею. Лаконічна геометрія нової споруди пожвавлена використанням яскравих матеріалів: червоної цегли, граніту, деревини дуба, мармуру. На даху її підземної частини розбито геометризований сад.

Таким чином, у центрі м. Мадрида сформувалася і продовжує гармонічно розвиватися середовищна система, яку утворюють культурно-просвітницькі об'єкти, пов'язані між собою не лише характером використання, але й певними ціннісними пріоритетами цільової аудиторії. Її становлення здійснювалося відповідно до принципів гармонічного розвитку архітектурного середовища.

Зокрема, принцип подібності при її формуванні проявив себе в організації її підсистем за схемою утворення системи типу α , а також у сусідстві з нею залізничного вокзалу Аточа, в якому після реконструкції за проектом архітектора Р. Монео (1984–1992 рр.) було сформоване “корисне” архітектурне середовище, а також комплексу будівель Музею Тіссена-Борнемісі, який після низки реконструкції під керівництвом архітек-

торів Р. Монео, Д. Бохигаса, І. Бакеро і Ф. Пла може бути віднесеним до “канонічного” типу штучного доквілля.

Проявом дії принципу еластичності в розвитку середовищної системи культурного центру м. Мадрида можна вважати пожежу в 1892 р. на вокзалі Аточа та руйнування в 1973 р. більшої частини інтер’єрів палацу Віл’яермоса (XVIII ст.) – одного з корпусів сучасного Музею Тіссена-Борнеміси, – при перетворенні будівлі на банківську філію за проектом архітектора Ф. М. Барбери. Зазначені події загальмували процес гармонічного розвитку архітектурного середовища, плин якого згодом було відновлено. В цілому ж можна вважати, що ця середовищна система у відповідності до принципу прогресивності рухається в напрямку завершення, ускладнення і поглиблення культурних змістів. Згідно з принципом зумовленості вона продовжує розвиватися за рахунок реорганізації складових елементів.

В історичній частині м. Києва вздовж еспланади між Софійським і Михайлівським Золотоверхим соборами протягом тисячоліть формувалася середовищна система типу b. Повздовжня вісь цього простору наближається до азимуту сходу сонця в день літнього сонцестояння. Це дає підстави стверджувати, що на зазначеній ділянці міської території були закладені основи організації “акцентованого” архітектурного середовища. Адже, саме така орієнтація Володимирського провулку привертає увагу спостерігача до надзвичайно важливої для наших пращурів астрономічної події. Цікаво, що проект реконструкції цієї ділянки території, розроблений Й. Г. Лангбардом і частково реалізований у 1939 р., розвивав ідею організації “акцентованого” архітектурного середовища. Головна планувальна вісь ансамблю партійно-урядових будівель, навіть, уточнює напрямок першого променя сонця в головний з точки зору астрономії літній день.

Між Володимирською вулицею і однойменним провулком у 1854–1857 рр. було зведено комплекс дво- та триповерхових будівель, що утворили цілий квартал “Присутніх місць”. До складу комплексу, зокрема, входила двоповерхова споруда Старокиївської пожежної частини. Будівлі кварталу з часом не зазнали суттєвої реконструкції. В них і зараз функціонують організації, які за змістом своєї діяльності відповідають “технологічному” типу архітектурного середовища.

Перспективу Володимирського провулку з двох сторін замикають комплекси монастирів, які уособлюють “безпечний” тип архітектурного середовища. У цьому сенсі особливо показовим є комплекс Софійського собору – однієї з найголовніших християнських святинь Східної Європи, зведеного на початку XI ст. Стіни комплексу і собору не раз слу-

гували останнім притулком киян під час ворожих нападів. Крім того, в центральній апсиді храму розміщена фігура Святої Діви Марії, руки якої підняті в молитві. В Оранті з давніх часів віруючі бачать образ березини й заступниці. Михайлівський Золотоверхий монастир, розташований навпроти Софійського, був споруджений у 1108–1113 рр., знесений у 1934–1936 рр. і відбудований у 1995–1998 рр.

В 1974 р. середовищну систему на Старокиївській горі, доповнив останній фрагмент – вздовж парного боку Володимирського провулку за проектом архітекторів Б. Г. Лекаря, М. М. Щиголя було організоване середовищне утворення “тематичного” типу. Ним став сквер, майданчики якого зайняли копії археологічних пам’ятників України – збручанського ідола, половецьких баб, а також бронзового лева, який є збільшеною копією Посудини-Водоля XII–XIII ст. з археологічного музею в Переяславі-Хмельницькому.

Таким чином, в історичному центрі Києва завершилося формування цілісної системи гармонічних середовищних утворень типу b, яка мала надзвичайно потужний архітектурно-містобудівний і соціокультурний потенціал. Разом з тим, зі спорудженням на початку 2000-х років готелю Хаятт Рідженсі Київ, її природний розвиток був спотворений непродуманим втручанням чужорідного для цього місця “колажного” середовищного утворення. Це спостереження підтверджує правомірність одного з висновків даного дослідження, згідно з яким в кожне конкретне місце поселення можна вписати середовищне утворення лише одного типу – того, який органічно доповнить середовищну систему, що вже почала формуватися.

Принцип подібності при формуванні аналізованої середовищної системи проявився в її сусідстві з іншими середовищними системами того самого типу, які продовжують створюватися в районі Майдану Незалежності та в районі Пейзажної алеї. У цілому, незважаючи на окремі проектні прорахунки, що ілюструють дію принципу еластичності, середовищна система в районі Володимирського провулку м. Києва згідно з принципом прогресивності рухається в напрямку завершення, підвищення упорядкованості і зміцнення зв’язків з прадавніми цінностями суспільства. Відповідно до принципу зумовленості вона продовжує розвиватися шляхом використання потенціалу прилеглої житлової забудови.

Прикладом середовищної системи типу g може бути архітектурне середовище району Олександрплац – одної з найзнаменитіших площ м. Берліна, Німеччина. Поряд з нею розташована Миколайкірхе – найдревніша церква Берліна, побудована в 1220–1230 рр. Нині церква є філією міського музею. В її інтер’єрі встановлене спеціальне обладнання,

яке дозволяє роздивитися оздоблення склепіння храму в минулому, рухаючи зображення в реальному часі. У приміщенні церкви також регулярно проводяться концерти, які дозволяють відвідувачам поринути у світ звуку минулих століть. Неподалік збереглася старовинна колонка, з якої можна напитися води. Все це дає можливість віднести архітектурне середовище, створене в кварталі Святого Миколая, до “інтерактивного” типу.

Забудова Олександрплац об’єднує минуле і сучасність. На ній зустрілися Церква Святої Марії (Мариенкірхе), перша згадка про яку відноситься до 1292 р., Червона ратуша, зведена в 1861–1869 рр., а також побудовані в період з 1966 по 1970 роки готель, універмаг, Будинок учителя, великий годинник, що показує час у багатьох країнах світу і фонтан, який раніше називався “Дружба народів”. Це вказує на ознаки “колажного” типу архітектурного середовища. На сході до площі примикає великий транспортно-пересадочний вузол, де перетинаються три лінії Берлінського метрополітену, лінії трамваїв і швидкісних потягів. У цьому місці сформувався “регламентоване” архітектурне середовище. Нарешті, в центрі Олександрплац розташована Берлінська телевізійна вежа (1964–1969 рр.), яка стала одним з найпопулярніших символів міста, отже може представляти “атрактивний” тип архітектурного середовища.

Таким чином, у ході історичного розвитку архітектурного середовища м. Берліна на невеликій території поступово поєдналися чотири типи архітектурного середовища – “інтерактивне”, “колажне”, “регламентоване” і “атрактивне”. Сусідні середовищні утворення не мають спільних художньо-стилістичних ознак і виконують непов’язані між собою функції, тобто не поєднуються, ані в архітектурно-містобудівний ансамбль, ані в архітектурно-містобудівний комплекс. Разом з тим, вони утворюють середовищну систему, в якій природно почуватимуться представники соціонічної квадри g.

Формування архітектурного середовища в районі Олександрплац відбувається відповідно до принципу подібності, про що свідчить часткове повторення характерних структурних особливостей системи в її підсистемах. Принцип прогресивності в перетвореннях цієї середовищної системи проявляється в її русі в напрямку завершення, ускладнення і збільшення гнучкості у взаємодіях з людиною. До 2019 р. на площі мають з’явитися нові висотні будівлі. Це свідчить про значний потенціал цієї частини міста, що згідно з принципом зумовленості вказує на наявність перспектив подальшого гармонічного розвитку цієї середовищної системи.

Середовищна система типу δ утворилася в центральній частині району Експо в м. Лісабон, Португалія. Для проведення виставки “Експо-98” на території колишнього промислового району був реалізований проєкт, що дістав назву Парк Націй. На ділянці берега річки Тежу протяжністю 5 км розмістилися виставкові павільйони, заклади харчування і дозвілля. Третина території була відведена під зелені насадження. Сьогодні так звана зона “Експо” є сучасним районом міста з населенням близько 28 тис. жителів.

Транспортно-пересадочний вузол Оріенте, зведений за проєктом архітектора С. Калатрави (1998 р.), став важливою сполучною ланкою між новим районом і центром міста. Цей об’єкт репрезентує “спеціалізоване” архітектурне середовище. Споруда поєднує залізничний і автовокзали, станцію метрополітену і зупинки наземного міського транспорту. Завдяки продуманому застосуванню прийомів функціонально-планувального зонування складові елементи вокзального комплексу одночасно ізольовані і взаємопов’язані в багаторівневому просторі. Це дозволяє забезпечити їх злагоджене функціонування і високий рівень комфорту пасажирів.

“Адресне” архітектурне середовище було створене в Океанарії, створеному за проєктом архітектора П. Чермаєффа (1998 р.). Центральною експозицією океанарію є великий резервуар. В ньому мешкають 100 видів тварин, здатних співіснувати. В чотирьох великих резервуарах навколо центрального перебувають мешканці чотирьох океанів, які потребують специфічних умов утримання. У вольєрах, відокремлених від відвідувачів скляним огороженням, мешкають тварини, що частину життя проводять у воді. В інших залах розгорнуті тематичні експозиції, про розвиток і життя морських мешканців, а також про вплив людини на морські екосистеми.

“Зрозуміле” архітектурне середовище розвивається вздовж напряму головної композиційної осі транспортно-пересадочного комплексу до набережної р. Тежу. Тут розмістилася Алея прапорів 155 країн, які брали участь у міжнародній виставці 1998 р. Поряд знаходиться павільйон Португалії, зведений за проєктом архітекторів А. Сіза Віейра і С. Белмонда. Споруда нагадує парусинове полотно, що провисло. Вертикальні конструкції облицьовані глазурованою керамічною плиткою, що створює ілюзію їх зволоження. За словами А. Сіза Віейра, єдиним джерелом його натхнення була річка Тежу. Зараз в павільйоні проводяться різноманітні виставки.

“Зручне” архітектурне середовище створене в комерційному центрі “Васко да Гама”, на який перетворився головний вхід на “Експо-98”.

По скляній поверхні покриття над атріумом спливає вода, яка не тільки захищає споруду від перегріву, але й покращує психологічний клімат у комплексі. Для відвідувачів створені надзвичайно комфортні умови: переходи між різними рівнями обладнані ескалаторами; сполучення між протилежними галереями пасажу здійснюється по місткам; особам, яким важко рухатися самостійно, надаються спеціальні візки.

Середовищна система типу центральної частини району Експо в м. Лісабоні, може розглядатися як підсистема середовищного утворення того самого типу, але вищого ієрархічного рівня. Так на її формування вплинув принцип подібності. Принцип еластичності проявився у відродженні цього району міста після колишнього занепаду і перетворенні його в одне з найпривабливіших місць життя, роботи і відпочинку португальської столиці. Принцип прогресивності у формуванні досліджуваної середовищної системи проявляється в її прямуванні до завершення, ускладнення і поступового пристосування до нових ефективних способів використання наявних резервів. Принцип зумовленості реалізується в її розвитку за рахунок перепрофілізації існуючих і будівництва нових архітектурно-містобудівних об'єктів та шляхом насичення благоустроєм великих рекреаційних територій.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що запропонований підхід до аналізу надскладних процесів формування і гармонічного розвитку архітектурного середовища потребує подальших фундаментальних досліджень. Разом з тим, навіть перші спроби перевірки гіпотези про можливість побудови стратегії гармонічного розвитку архітектурного середовища відповідно до ціннісних пріоритетів різних типів його споживачів, їх міжособистісними стосунками та сталими способами соціокультурних взаємодій з оточенням дозволили отримати певні висновки щодо особливостей функціонування механізмів самоорганізації штучного доквілля.

Насамперед вони полягають в осмисленні нового архітектурного об'єкту – “середовищна система” – з позицій цілісного розгортання і взаємного гармонічного пристосування різних соціокультурних угруповань міських мешканців і відповідних типів штучного доквілля. Визначення напрямів його гармонічного розвитку спирається на результати структурно-логічного моделювання і конкретні умови організації можливих і бажаних типів середовищних систем. Пошук шляхів формування і реорганізації існуючого архітектурного середовища повинен здійснюватися в площині слідування принципам подібності, еластичності, прогресивності і зумовленості динамічних змін складних середовищ-

них систем, що забезпечить їх природну самоорганізацію та гармонічний розвиток.

Список літератури

1. Аугустинавичюте А. Социон. – М.: Черная белка, 2008. – 192 с.
2. Букалов А. В. Соионика: тайна человеческих отношений и биоэнергетика / А. В. Букалов, А. Г. Бойко. – К.: Редакция газеты “Соборна Україна”, 1992. – 80 с.
3. Линч К. Образ города / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Сост. А.В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.

Стаття надійшла до редколегії 18 травня 2013 р.